

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА РАКОПИСОТ “DIE LEXIK MIT DEM SEMANTISCHEN MERKMAL ‘EMOTIONALITÄT’ IN DER DEUTSCHEN UND IN DER MAZEDONISCHEN SPRACHE” ОД ПРОФ. Д-Р БИЛЈАНА ИВАНОВСКА, ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“, ШТИП

Со Одлука бр. 1902-44/14 од 4.2.2015 год. на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип донесена на 117. седница на Наставно-научниот совет, одржана на 4 февруари 2015 год., определени сме за рецензенти за ракописот насловен како “**Die Lexik mit dem semantischen Merkmal ‘Emotionalität’ in der deutschen und in der mazedonischen Sprache**” („Лексиката со семантичкиот признак *емоционалност* во германскиот и во македонскиот јазик“) - од авторот проф. д-р Билјана Ивановска. По преглед на ракописот го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Ракописот за научната монографија насловен како “**Die Lexik mit dem semantischen Merkmal ‘Emotionalität’ in der deutschen und in der mazedonischen Sprache**” („Лексиката со семантичкиот признак *емоционалност* во германскиот и во македонскиот јазик“) претставува лексиколошка студија за испитување на јазичните единици со семантичкиот признак *емоционалност* во германскиот и во македонскиот јазик.

Податоци за обемот ракописот: 200 страници, А4 формат, вклучува 5 табели, слики и дијаграми, а обемот по содржина ги задоволува критериумите за научна монографија според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Приложената научна монографија претставува официјално издание од авторот проф. д-р Билјана Ивановска и како такво ги задоволува барањата на современите научни истражувања.

Краток опис на содржината

Трудот „Лексиката со семантички признак *емоционалност* во германскиот и во македонскиот јазик“ е придонес во содржинското структурирање на лексиконот на германскиот и македонскиот јазик. Како примери за јазичните единици и синтагми од смисловното поле на лексиката што изразува емоции, се опишуваат и споредуваат германски и македонски содржински структури. Посебен интерес претставува прашањето за функцијата на овие единици, т.е. синтагми во комуникацијата и нивното манифестирање на текстуално ниво. Според тоа, истите се класификуваат според употребата во јазикот соодветно и според комуникациско-функционалните аспекти.

Основно за едно такво испитување е претходно објаснување на терминот *значење*, како и можностите за неговото опишување. Поаѓајќи од градбата на јазичниот знак како носител на значењето, се поставуваат важни теоретски и основни поими за анализата на значењето, како и за разграничувањето на значенски поврзаните јазични единици. Во средиштето на испитувањата се поставува принципот за поделба на јазичното значење во дистинктивни семантички признаци (белези), од каде што се согледува, врз која основа таквите особености можат да се реализираат. Наспроти класичната анализа на јазичното поле, освен парадигматски ориентираната анализа на компонентите, авторката ја разгледува и синтагматски ориентираната контекстуална анализа.

Анализите и резултатите од приложените истражувања покажуваат дали и колку во испитуваниот лексикон постои јазична конвергенција и дивергенција (соодветствувања и разијдувања) меѓу германскиот и македонскиот јазичен систем и како тие можат да се манифестираат на текстуалното ниво. Целта е, меѓу другото, да се покажат тешкотиите

при преведувањето, што се јавуваат врз основа на културните разлики, како и одредени правила на еквивалентности за јазичната лексика што изразува емоции. Како контрастивна студија во рамките на применетата лингвистика, резултатите од овој труд ќе можат да се користат во дидактиката на странските јазици, но и во преведувачката лингвистика и јазичната лексикографија.

Во средиштето на трудот „Лексиката со семантичкиот признак *емоционалност* во германскиот и во македонскиот јазик“ се наоѓа обидот да се опишат и да се поделат јазичните единици на смисловната област на лексиката што изразува емоции во германскиот и во македонскиот јазик, преку спроведување на контрастивна анализа на текстуалната семантика во овие два јазични системи. Овие анализи имаат цел да покажат како функционираат овие единици во конкретна јазична употреба и да дадат преглед на јазичното функционирање.

За поделбата и структурирањето на јазичното значење се применува соодветен метод за истражување на поставената цел. Методот на зборовното поле во смисла на структурната семантика авторката го означува како недоволен поради ограничувањето на парадигматското ниво (сп. Козериу 1967, 1969, 1970, 1973). Истражувањето на јазичните функции што се заснова само на парадигматските врски во комуникацијата се покажа како недовољно. Јазичните единици, во принцип, не се јавуваат изолирано, туку вградени во контекст, каде што исполнуваат одредена комуникациска функција и притоа влегуваат во состав на различни синтаксички конструкции и синтагми. Поради тоа, се чини неопходно да се изврши анализата на ниво на конкретна реализација во текстот (*parole*), во врска со парадигматските студии за зборовното поле и со синтагматското ниво како ниво на јазично општење.

На овој начин може да се покаже дека испитуваните единици на смисловното поле на лексиката што изразува емоции можат да вршат различни комуникациски функции и да влезат во состав на различни синтагматски врски. Така, на пример, именката *Freude* може да се јави во синтагмата *Freude und Leid* – како апстрактен (општ) поим што се однесува на чувствата и служи за опишување на пријатно внатрешно чувство; потоа, во синтагмата *die Freuden des Lebens*, лексемата *Freude* е редуцирана на конкретна содржина и се однесува на *radost* побудена од определена причина; прилошката определба *vor Freude* во комбинација со глаголот *schreien* покажува дека личноста дејствува (општи) од состојба на радост; функционалноглаголскиот спој *jmdm. Freude machen* имплицира предизвикување радост кај некоја личност и *Tanzen macht mir große Freude* служи за емоционално вреднување на дејството танцување.

Освен проширувањето на синтагматската димензија, за оваа цел е неопходно да се направи ограничување на лексичката парадигма, како што се среќава во структуралистички ориентираната анализа на семантичкото поле и поврзување со сите расположливи лексички парадигми. Се покажа дека при реализирање на функциите, кои се однесуваат на јазичните единици кои авторката ги истражува и нивната улога во комуникацијата, се вклучени повеќе лексички парадигми. При емоционалното вреднување на лексиката во двата јазика важна улога играат придавките, именките и глаголите. Така, треба да се забележи дека кога се зборува за чувствата воопшто, во принцип, авторката користи именки (*Freude, Leid, Angst, Neid /radost, tuga, страв, завист*), додека при опишување на емоционална состојба преовладуваат придавки (*fröhlich, traurig /радосен, тажен*), а ако се работи за премин од една емоционална состојба во друга (почеток на емоционална состојба) се користат придавки во комбинација со глаголи во германскиот јазик, а во македонскиот јазик како преводни еквиваленти можат да се користат, меѓу другото, и истозначни (или повратни) глаголи (*froh werden / се развесели; fröhlich machen/се расположи*).

Овие поставки јасно покажуваат дека при споредбата на содржински дефинираните делови од лексиконот, со цел да се добијат конкретни резултати за јазичното општење, во основа, мора да се истражат сите зборовни класи (групи) кои стојат на располагање и нивните начини на функционирање. Авторката не тргнува од фактот дека исти содржини во различни јазици можат да се изразат со исти синтаксички конструкции, бидејќи структурите во еден јазик не се пренесуваат автоматски на другиот јазик. Од нејзините истражувања во оваа област се покажа дека е неопходна промена на зборовната класа при

преведување од еден во друг јазик, пред сè од стилски и / или јазичнокултурни причини. Најмалку проблеми се чини дека постојат кога се зборува за чувствата воопшто: во германскиот и во македонскиот јазик првенствено се користат именките и придавките. Тука може да се спомене промената на зборовната класа, од именка во предлошка синтагма како ситуативна определба во придавка: Hans *im Glück*/ среќниот Ханс, или, пак, промената од именка во германскиот јазик во повратен глагол како македонски преводен еквивалент *ihre Freude*/ таа се радува.

Од другите комуникациски функции кои авторката ги опишува, почесто се забележува промена на зборовната класа. За јазичната двојка – германскиот и македонскиот јазик – таа ги извлекува следниве категорематски правила, како повеќе или помалку правилни еквивалентни врски.

Германските јазични единици составени од придавка + *machen* или придавка + *werden*, кои служат за опишување на почеток на емоционална состојба, во македонскиот јазик, покрај еквивалентната конструкција *станува (постанува)* + придавка, т.е. *прави (направи некого)* + придавка, може да се користи и истозначен глагол на пр.: *ме израдува* со значење блиско до она на конструкцијата *das macht mich froh*, *некого усреќува* со значење блиско до она на *jmdn. glücklich machen*; *некого растажува* со значење на *jmdn. traurig machen*; *се разжалостува, се натажува, растажува* *traurig werden*; потоа преводни еквиваленти составени од именски синтагми во македонскиот јазик, како на пример: *jmdn. glücklich machen* – *исполнува некого со радост*; *jmdn. traurig machen* – *исполнува некого со тага* итн. Функционално глаголскиот спој во германскиот јазик кој изразува предизвикување на радост кај една личност, во македонскиот јазик може меѓу другото, да се преведе и со истозначен глагол, на пр.: *jmdm (eine) Freude machen* – *некого израдува/ зарадува / развеселува*.

Емоционалното вреднување на едно дејство, што во германскиот јазик се изразува во комбинација со именска конструкција, во македонскиот јазик може да се изрази со глагол, на пр.: *Vergnügen finden an* - *се забавува*; *Es macht mir Spaß etwas zu tun* - *се разонодувам*. Користејќи ги овие резултати, понатаму во трудот се разгледува јазичниот и ситуативниот контекст на двојазичните реченици, со цел функционално и адекватно да се испита јазикот – цел. За преведувачката дејност особено се важни следниве семантички структури на испитуваните јазици.

За германската именка *Freude* можат да се користат следниве македонски преводни еквиваленти: *радост, задоволство, уживање, забава, разонода, провод, веселба, се радува* и сл. Именката *задоволство* во семејските варијанти одговара на она што во германскиот јазик може да се замени со *Spaß* или со *Vergnügen*; лексеми кои по своето значење можат да се содржат во значењето на *Freude*, но сепак тие имаат друга (поинаква) аксиолошка (потенцијална) вредност.

Како преводни еквиваленти на *Zufriedenheit*, во македонскиот јазик можат да се јават *задоволство (внатрешен мир)* и *самисфакција*. Двата еквивалента покажуваат внатрешно чувство. Сепак, *самисфакцијата* се однесува на внатрешно задоволство каде што, во основа, лежи конкретната причина за ова чувство, за разлика од *задоволство*. Ако од контекстот се гледа конкретната причина за задоволството, *самисфакцијата* би било посоодветно преведувачко решение, наспроти што *задоволството* би се насочило како емоција кон основното расположение на една личност и како лексема служи да изрази емоционална состојба предизвикана од повеќе/ различни причинители (фактори).

Слични поставки би можело да се направат за преводните еквиваленти на лексемата *zufrieden*. Ако таа служи за изразување на емоционалната состојба, како преводни еквиваленти се јавуваат придавките *задоволен* и *смирен*. Во рамките на функцијата „емоционално вреднување“, во принцип, *задоволен со (zufrieden sein mit)* изразува задоволство од постигнување на одредената цел, т.е. дека се исполнети очекувањата, а извесно значење има и дистинктивниот признак *лично олеснување*.

На овој труд може да се гледа како на модел за содржинското опишување на јазичните единици на конкретната јазична употреба со посебен осврт на комуникациските функции. Таквото истражување овозможува да се сумираат различните можности на употребата и на значењето на текстуалното ниво и да се увидат меѓујазичните еквивалентни врски

за одреден контекст, како и комуникациските функции. Истражувањата на јазичните единици од другите смисловни области (тага, болка, гнев...), во овие и во другите јазични системи, исто така, можат да се испитуваат според предложената студија од овој труд и можат да понудат значајни резултати за работата и истражувањето во дидактиката на странските јазици и двојазичната лексикографија, од што би профитирала и преведувачката лингвистика.

ЗАКЛУЧОК

Врз основа на изложеното може да се заклучи дека ракописот *“Die Lexik mit dem semantischen Merkmal `Emotionalität` in der deutschen und in der makedonischen Gegenwartssprache”* („Лексиката со семантичкиот признак *емоционалност* во германскиот и во македонскиот јазик“) на концизен и едноставен начин дава целосна лексиколошка анализа на јазичните единици со семантичкиот признак *емоционалност* во јазичниот пар германско-македонски. Согласно со ова, на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип со задоволство му препорачуваме ракописот „Лексиката со семантичкиот признак *емоционалност* во германскиот и во македонскиот јазик“ од авторката проф. д-р Билјана Ивановска да го прифати за објавување како научна монографија.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. д-р Јаготка Стрезовска, с.р.
Проф. д-р Валентина Илиева, с.р.